

EIDUS BENTIAN

Emlékezés a munkásmozgalom egyik szegedi harcosára

Tegnap, január 15-én lett volna 75 éves, ha tíz esztendővel ezelőtt meg nem ölték volna azokat, akiknek kezébe ma újból fegyvert készülnék adni Nyugaton.

Furcsa neve idegen származásáról tanúskodik. Valóban, most háromnegyed évszázada, 1880-ban, a cári Oroszország Dwinsk nevű kisvárosában született. Apja, a szegény kórházigondnok, öt gyermekét nem bírta taníttatni, s Eidus Bentian csak négy középiskolát végzetett. Utána dolgozni ment, s hamarosan, alig 16 éves korában már tevékenyen részt vett az oroszországi munkásmozgalomban. Szmolenszkben, Mogilovban, Vilnában ő vezeti a szervezkedést, hivatásos forradalmárként, álneveken bújkálva a cári kopók elől. Lebukik, börtönbe kerül, utána besorozzák katonának, de az után is félévi börtön következik.

Most ötven esztendője végigsöpört a cárok birodalmán a forradalmi vihar. Január 9-én, a pétervári „véres vasárnap” után, szerte az országban fölkel a munkásság. Sztilin írja: „Gazdasági és szolidaritási sztrájkokról a munkások politikai sztrájkokra, tüntetésekre, sőt helyenként a cári csapatokkal szembeni fegyveres ellenállásra kezdtek áttérni.” Eidus Bentian, a vilnai agitátor most a barrikádokon küzd.

A forradalom akkor elbukott, harcosainak menekülniük kellett a zsarnok bosszúja elől. Eidus Bentian is emigrálni kényszerült; Berlinbe megy, a munkásmozgalom másik nagy centrumába. Nappal mesterséget tanult: fogtechnikát, esténként Bebel politikai előadásait hallgatta. Megismerkedett Liebknechtel, s egy gyűlésen hallotta Lenin is.

Evekig fogtechnikusként működött Kattowitzban, Gabloncban, majd egy nemzetközi fogász-szervezet révén került 1909 tavaszán Szegedre. Itt tette le 1911-ben a fogász államvizsgát, s hamarosan a legnevesebb és legkedveltebb szakembere lett a városnak.

Új hazájában is a régi forradalmár hitével állt a munkásmozgalom harcosai közé, s amikor a Nagy Októberi Forradalom világhosszú hazánkba is eljutott, ismét az elsők közt volt. A *Délmagyarország* 1918. évi számában „Az orosz forradalom és a béke” című cikkében a magyarság számára is a forradalmat látja a háborús vérzőnőből, nyomorból való kilábalás, a béke egyetlen útjának. S amikor ez a forradalom nálunk is lángra lobbanja az ősi ávart, Eidus Bentian is az új világ építői között van. Székely Lajos „A szegedi munkásság harca a Tanácsköztársaságért” című tanulmányában méltán sorolja őt is azok közé, akiknek nagy forradalmi múltja, az orosz munkásmozgalomban szerzett gazdag tapasztalata nagyban hozzájárult a szegedi proletariátus következetes, forradalmi politikájának kialakításához.

Természetes, hogy a forradalmak elbukása után Eidus Bentian is börtönbe kerül. Fogsága után 1924-ig rendőri felügyelet alatt állott, miközben még egyszer, *Udvardi János*nak, a kommunista párt szegedi titkárnak szökése alkalmával, a szökecsései eljegyzésében való részvétel gyanúja miatt újra a Csillagba került.

Mindez nem törté meg. Továbbra is tevékenyen részt vett a szociáldemokrata párt keretei között, a párt balszárnyán, a munkásmozgalomban. Szervezője, terjesztője a „Mi Utunk” című illegális időközi irodalmi és politikai lapnak. Egyik verse miatt az államügyészség porbe fogta. Lakásában időről időre házkutatást tartanak... Amikor később magyar állampolgárságot kért, az ellenforradalmi kurzus szegedi orgánumának, a *Szegedi Új Nemzedék* „Eidus Bentian állampolgársága” címmel a lap 1925. október 11. számában nagy vezércikkben háborgott, kifejezésre juttatva a szegedi „ebredők” tiltakozását a forradalmi múltú Eidus ellen.

Baráti köréhez a szegedi munkásmozgalom és a szellemi élet legkiválóbbjai tartoztak. Móra Ferencel, Juhász Gyulával a forradalmak alatti közös szereplés

hozta össze. Háza mindig nyitva állt a szegedi írók és festők előtt: *Károlyi Lajos*nak, a jeles szegedi festőnek hosszú ideig adott hajlékot, ellátást. Így látta vendégül szegedi tartózkodása idején *József Attilát* is. Vele a Juhász Gyula költői működése negyedszázados évfordulóját ünneplő Makón, 1923 júniusában találkozott, Espersit János környezetében. Mikor Attila 1924 őszén a szegedi egyetemre került, Espersit — aki hozzá rendkívül hasonló egyéniség volt, éppoly művészetkedvelő, irodalombarát és mecénás — föl hívta figyelmét az árva, pénztelen diákra. Eidus azonnal fölajánlotta *József Attilának* vendégszeretétét, s így lett a költő gyakori vendég házában. Özvegye meséli, hogy híres versét, a *Tiszta szívvel* címűt, amely a *Szeged* (a *Délmagyarország* betiltása utáni demokratikus-ellenzéki újság) 1925. március 25-i számában jelent meg, örömmel vitte Eidushoz: „Ezt a verset Bence bácsinak hoztam...” *József Attila* Eidusnak adott versekét, dedikált verseket, hozzá írott levelei, amelyek kapcsolatáról tanúskodnának, sajnos, 1944-ben elpusztultak; egyetlen kivételével, amely jelenleg az Egyetemi Könyvtár kéziratárában van, jól mutatja barátságuk mélységét. A „Nincsen apám, se anyám” című költemény kiadására készülő költő, aki már megjárta Párizst, Bécsét, s a fővárosban készülő elmaradt tanári vizsgáira, így ír Eidus Bentianhoz:

Pest, 1928. ápr. 29.
Kedves Bentian Bátyám,
ha nem haragszik meg, hogy így félíg-meddig elfeledtem föl-bukkanván mindjárt szívességet kérem, akkor segítsen hozzá, néhány előfizetőt gyűjtve, új könyvemnek kiadásához. Annál is inkább, mert az utóbbi időben bizony elég rosszul ment sorom s egy kevéssé nyugalmasabb nyarat remélek, mert szeptemberben vizsgáznom kell. A könyv pedig — itt nagy érdeklődéssel várják — hoz talán némi nemű pénzcskét a hához.

Könyvem megjelenése után valószínűleg lemegyek néhány napra Szegedre és személyesen adom át köszönetemet és kézsókomat. Előre is hálaosan

József Attila
Budapest, VI. András-út 6. III. 12.
U. i. A nyomdaköltség felét előre kell fizetnem, kérem Bentian Bátyám, hogy a befolyó előfizetéseket küldje el nekem május 15-ig; gyűjteni azért tovább is lehet, mert a könyv csak május 31-én jelenik meg.

Üdv.
Nem Eidus Bentianon múlt, hogy a könyv május végén sem jelenhetett meg. Nem tudjuk ugyan, hány szegedi előfizetőt sikerült a lelkes pártfogónak toboroznia a kicsit szegedihez is számító költő számára, de összesen sem lehetett annyi, amennyi az előleghoz kellett volna. *József Attila* új verseskötete csak majd egy év múlva, 1929 februárjában került ki a nyomdából.

De kapcsolatuk ezzel még nem ért véget. Eidus Bentian özvegye jól emlékszik, hogy férje budapesti tartózkodása idején találkozott *József Attilával*, valószínűleg anyagilag is támogatta még ekkor is. Amikor a nagy tragédia, *József Attila* öngyilkossága bekövetkezett, kétségbeesve tett magának szemre-

hányást azért, hogy a fiatal költőt nem támogatta jobban...

Ő is egyik mozgatója, szervezője volt a háború alatt, 1943 májusában a szegedi szervezett munkásság nagyszabású *József Attila-estjének*, az ellenállási mozgalom egyik jelentős megnyilvánulásának, amelyen *József Jolán* és *Kálai Gyula* idézte „az utca és a föld fiának” emléket, s *Ascher Oszkár* szavalta verseit.

Móra Ferencel és Juhász Gyulával gyakran utazott együtt a környező városokban irodalmi estekre. Juhász Gyula sűrű vendége volt. Espersit János naplója őrzi a költő fölhaborodását, amikor a *Szegedi Új Nemzedék* hajszát indított ellene... A költő halála előtt néhány nappal, amikor már senkit sem fogadott, Eidus Bentian szívesen látta, s fölolvastatta vele egyik utolsó versét.

Eidus Bentian nemcsak irodalom- és művészetkedvelő, de maga is tollforgató és ecsettel bánni tudó volt. Baráti körben — emlékezik vissza *Vág Sándor*, háza gyakori vendége — szívesen olvasta föl *Ády, Juhász, Kosztolányi* verseiből készített fordításait.

Egyetlen ismert műve, a *Munka után* című kis gyűjteményes füzet, mint csöppben a tenger, úgy tükrözi lelkületét, érdeklődési körét, jellemét. Az ellenforradalom legvadabb tobzódása idején, 1919. november 16-án keltezi előszavát, s kevéssel utána jelenik meg, „szerezzetek a szegedi munkásmozgalomnak”, annak a munkásmozgalomnak, amelyet a forradalom idején ő szervezett meg Móra Ferenc segítségével. „Ha ennek a néhány lapnak elolvasása — írja bevezetőjében munkáslvasóhoz — a jövődbe vetett reménynek csak néhány halvány sugarát kelti fel Benned ebben a kétségbeesztő jelenben, úgy szerény óhajom beilleszkedni a te életbe.” Ilyen bátor hangú a kis kötet minden frása is. Szerepel benne néhány verse a háború ellen (*Kacag a Sátán*), a munkásmozgalomról (*Még meg?*), a háború áldozatairól (*A jeltelenek*), a fetherteret nyomoráról (*Papírvilág*). Itt van előadásának szövege, melyet — Móra és Juhász társaságában — a Munkásokon 1919. július 3-i Petőfi-ünnepén mondott el, s melyben többek között ilyen sorokat mert lenyomtatni még 1919 őszén is; „Mienk a jövő!... ez az élet törvénye, egy történelmi szükségesség; hogy az emberiség tönkre ne jusson, kell, hogy a jövő a proletariátus izmos karjaiba hulljon. Ez az osztály ugynias az, amely mindent terem...” „A könyv és az olvasó” című tanulmány szerzője kis írása a munkásmozgalom barátságát mutatja be: „Az a millió és millió könyv, újság, és folyóirat — írja ebben — amelyek csak a kapitalista világrendet szolgálják, a szennyregények és a boulevard irodalom, melynek csak az a célja, hogy a tömegeket a sötétségben tartsa és a reakciót gyámoltsa, mindezeknek a munkásmozgalomnak semmi helyük. Minden más — legyen az tudományos vagy szépirodalom — a munkások el kell olvasnia... Tehát elvartarsak, olvasni, komolyan olvasni, mert a tudás hatalom!” Két másik prózai írása mellett még igen jelentős a *Károlyi Lajos*ról írott portréja (Az igazi művész), amelyben a neves szegedi festő realizmusát méltatva fogalmazza meg művészi nézetét: „A népművészet az igazi művészet.”

A második világháború kitörése előtt készült vissza hazájába, Szovjet-Litvániába, de Horthyék nem engedték ki. A háború alatt nemcsak várta a győzelmet, de biztos hittel hitte, s maga köré tömörítette mindazokat, akik a maguk módján küzdöttek is e győzelemért. Baráti körében — amelyhez sokáig *Rádoni Miklós* is tartozott — erősítették egymást, bízva a szovjet csapatok győzelmében.

De ő nem érthette meg a föl-szabadulást. A német megszállás után, 1944. április 4-én letartóztatták. Bilincsbe verve hurcolták

NEM OLTATHOD EL...

Az őszinteség súlyos, mint a kő, s az igazság úgy fáj, ha neked mondják, hogy érzedek összevissza fonják a gondolatok, s lelked jégmező alatt szorul meg konokul... s nem enged föl a jég, ha meg is szólalsz, belül marad az én, a büszke hóarc, mely rádnevet vakultán, mint a tetted, mit elkövelsz majd hóarcod miatt, ha már csitul a zaj, mert nem felejtet, miért kell megütnöd azt a másikat, ki — bízva benned — igazán mellett úgy szól, ahogy csak ember szólhat.

Az igazság úgy fáj, hogy semmi jobban, s gerincet próbál; nézd, ha tiszta lángjai lefojtod is, ha szítluk, újra lobban — Nem oltathod el mindenütt a fátylat!

LÓDI FERENC

Tanácsstagok fogadóórái

VÁROSI TANÁCSSTAGOK FOGADÓÓRÁI
Barna Mihályné és Bertá Ferenc, Földműves utca 7, MSZT. helyiség, 16-án, 10-12 óráig.
Brinkus Lajosné, Fodor telepi pártszervezet, 16-án, 10-12 óráig.
Csomangó Ferenc, Özemélelméleti Vállalat irodahelyiségében, 16-án, 10-12 óráig. (Jósika és Attila utca sarok.)
Jávör Tiborné, Jókai utcai fiúiskola 16-án, 9-11 óráig.
Bodó Pálné, Kossuth Lajos sugárút 22, KIK helyiség, január 16-án, 9-11 óra.

AZ I. KERÜLETI TANÁCSSTAGOK FOGADÓÓRÁI

Bánfi József, Szent György téri iskola, 16-án, 9-11 óra.
Kővács Istvánné, Belped kultúrothon, Bajcsy-Zs. u. 22, január 16-án, 9-11 óra.
Kataró Pálné, Özemélelméleti Iroda, (Jósika u. sarok), január 16-án, 10-12 óra.
Márkus János, Móra Ferenc-kultúrothon, január 16-án, 9-11 óra.
Pusztai Andor, belvárosi fiúiskola, Árpád tér, január 16-án, 9-11 óra.
Adam Ottó, a Nemzeti Színház épülete, 17-én, 3-5 óra.
Dobó István, Szegedi Kertészet, 17-én, 4-5 óra.
Markos Károly, Közgazdasági Technikum Mérey utca, január 17-én, 5-7 óra.
Tari Jánosné, Tervező Iroda, (Klauzál tér), január 17-én, fél 5-6 óra.
Lacsné Mihályné, I. sz. Gyakorló iskola (Április 4-étől), 17-én, 5-7 óra.
Dr. Lóránd László, (Kigyó utca 5.), MNDST, január 17-én, 4-6 óra.
Tamási Imréné, Madách utcai iskola, 17-én, 5-7 óra.

A II. KERÜLETI TANÁCSSTAGOK FOGADÓÓRÁI

Baráth József és Kopasz Károly, Becsei u. óvoda, január 16-án, 10-12 óra.
Fodor Béláné, Kossuth Lajos sugárút 63, január 16-án, 9-11 óra.

III. KERÜLETI TANÁCSSTAGOK FOGADÓÓRÁI

Zimányi Károlyné, Földműves utcai isk., január 18-án, 5-7 óra.
Hika István és Szabó Sándor, Szentmihálytelek, isk., január 18-án, fél 4-5 óra.
Györkei Lajos és Bozókai István, Gépipari Technikum, január 18-án, 4-6 óra.
Ordógh Mátys, KIK házkészítő, Petőfi Sándor sgt. 87, január 18-án, 3-5 óra.
Bacsilla János, Madách utcai iskola, január 17-én, 5-7 óra.
Kovács Józsefné, Kossuth Lajos sgt. 63, KIK helyiség, 17-én, 4-6 óra.
Lacsné Mihályné, Pedagógiai Főiskola, Április 4-étől 6, 17-én, 5-7 óra.
Vincze Antal, Csereposztó téglyagyár kultúrterem, 17-én, 4-6 óra.
Vass László, Kigyó utcai MNDST helyiség, 17-én, 4-6 óra.
Zombori János, Mátyás téri általános iskola, 18-án, 4-6 óra.
Varga Ferencné, rókusai iskola, 18-án, 5-7 óra.
Vass István, Építőipari Technikum, 18-án, 4-6 óra.
Sebők Ferencné, alsóvárosi iskola, 18-án, 5-7 óra.
Németh József, Gutenberg utcai fiúiskola, 18-án, 5-7 óra.
Köröndi Ferencné, alsóvárosi iskola, 18-án, 5-7 óra.
Horváth György, Béke telepi iskola, 18-án, 5-7 óra.
Bálint Ferenc, Ady Endre Diákotthon, Munkácsy u. 9, 18-án, 5-7 óra.
Barna Mihályné, Földműves utca 7, MSZT, 16-án, 10-12 óra.
Csányi István, Földműves utcai iskola, 16-án, 10-12 óra.
Özv. Kiss Istvánné, Hattyas telepi iskola, 17-én, 4-6 óra.
Id. Vass János, Szabadság tér, MSZT Gazdakör helyiségében, január 17-én, 4-6 óra.
Keszeg László, Hattyas telepi iskola, 17-én, 5-7 óra.
Szegedi Ferenc és Teleki Ferenc, a Fa-lemegvár irodahelyisége, 16-án, 9-11 óra.

Anyakönyvi hírek

1955. január 8-tól január 15-ig

HAZASSÁGOT KÖTÖTTEK

Bálo Ferenc és Pósa Mária, Horváth Károly és Batki Ilona, Erdélyi József és Csizkó Julianna, Szécsi István és Kerepesi Erzsébet, Dzubay Miklós és Fischer Mária, Róz Imre és Völcs Etlka, Frank Ferenc és Majoros Irén, Bellányi János és Boncs Katalin, Pásztor Elemér és Páger Rozália, Urbanovich Tivadar és Góg Mária, Urbán Sándor és Jerney Mária, Baják István és Benyó Julianna.

SZÜLETTEK

Csiszár István és Balogh Rozália Rozália, Monori Antal és Gyuráczki Ilona Antal, Balogh Sándor és Hajós Irén Sándor, Farkas József és Kádár Lidia Gábor, Szilágyi Ferenc és Almási Mária János, Szabó Lajos és Szőke Rozália Pál, Sz. Balázs Zoltán és Mohó Mária Mária, Janku Lajos és Villás Erzsébet Lajos, Forgách László és Kálmár Mária Éva, Gom-bás Sándor és Birnbaum Gizella Ibolya, Halasi Gyula és Rácz Anna Ibolya, Kos-csák István és Korom Mária Valéria, Abraham József és Mészáros Rozália Mária, Bódi István és Eszényi Ilona István, Bernáth Sándor és Varró Erzsébet Ferenc, Dobó Antal és Sziklat Agnes Antal, Dudás Ferenc és Perenz Ilona Ferenc, Fekete István és Dekány Ilona István, Floszberger István és Hegyi Julianna Péter, Fodor István és Sarnyai Erzsébet, Erzsébet, Gazdag János és Kuglár Erzsébet András, Horváth István és Tóth Ilona Gábor, Juhász István és Dvorák Éva Ibolya, Kemenei Mihály és Csányi Julianna Mihály, Keserő Géza és Cseli Ilona Géza, Kéri András és Bózsó Irén Erzsébet, Goda István és Pakai Katalin István, Kis Kálmán és Tóth Terézia László, Radics János és Radovány Julianna Magdolna, Lakatos Menyhért és Balogh Mária István, Stumpf Péter és Mészáros Mária Mária, dr. Földes József és Szilágyi Margit Mária, Mát-hé Lajos és Sposztá Irma Irma, Maróti Sándor és Lakó Pirokka Éva, Kónya István és Bíró Irén Csaba, Kövecses Ferenc és Lantos Pirokka Ferenc, Kormányos István és Szabó Mária István, Katona De-zsó és Paragi Katalin Dezső, Ottlik András és Benák Ilona Ilona, Paragi István és Sebők Erzsébet László, Pigniczki József és Gnjadcsi Julianna Sándor, Rózsa János és Pap Mária János, Márkus Vil-mos és Tóth Erzsébet Vilmos, Fábán Jó-

zsef és Kálmán Julianna László, Fábán József és Kálmán Julianna Éva, Csizkó Balázs és Medgyesi Erzsébet, Erzsébet, Miklós József és Kónya Pirokka József, Tar János és Prága Rozália Éva, Szani Bálint és Mészáros Mária Mária, Abraham János és Dekány Mária István, Dávid Pál és Molnár Mária Klára, Dekány József és Szép Mária Zsuzsanna, dr. Eri-sei Péter és Kerner Irén Alice, Maróthy Sándor és Szántó Ilona Zoltán, Nagy László és Vass Irén Edit, Juhász Vádrás Mihály és Kopasz Magdolna János, Jen-ei István és Bartus Jolán Magdolna, Ju-hász Mátys és Csala Viktória Tibor, Sip-ós István és Pintér Mária János, Szabó István és Sárkány Katalin István, Szfcs Ferenc és Kovács Matild Éva, Tanács Ká-roly és Szécsi Irén Károly, Tulipán Ist-ván és Pósa Julianna Katalin, Varga Sándor és Keszeg Ilona Sándor, dr. Varga Sándor és Farkas Jolán Péter, Zádori László és Rózsa Ilona Judit, Zádori Tibor és Szűcs Julianna Jutka, Eperjesi József és Vörös Mária József, Gera János és Monostori Rozália Mária, Keszei Lajos és Csonka Rozália Éva, Keresztész György és Róvó Mária György, Kósó István és Terhes Rozália István, Lukács Mihály és Szabó Margit Éva, Ordógh Antalnak és Jakus Rozáliának Antal nevű gyermeke született.

ELHALTAK

Hulman Istvánné Dekány Julianna 71. Prónai Lajos 74. Nikolovics Sándor 55. Scheftik Flórián 46 éves, Beczei Éva 13 napos, Gémes Sándor 3 hónapos, Sz. Balázs Mária 1 napos, Bokor Vendelin Schützbach Mária 81, Farkas Imréné Mészáros Rozália 69, Kósó Antalné Hódi Erzsébet 61, Nagy Imréné Mészáros Szil-dónia 69, Dudás István 71, Sándor Tibor-né Dobó Ilona 31, Justin Ferenc 26, Frisch-mann Gáborné Kászli Mária 79, Schmódi Józsefné Szabó Emília 40 éves, Maróti Éva 1, Bódi István 1 napos, Tajti Istváné Marx Leopoldina 78, Kerekcs András 72 éves, Fábán Éva 1 napos, Kakuszi Ist-ván 62, Bokor Jánosné Tóth Julianna 62 éves, Csonka Zoltán 6 hónapos korában.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS mindazoknak, akik Vajás Mátys elhunyt temetésén résztvettek és fájdalmaikat enyhítették. Vajás-család.

a tolchazba, innen Nagykanizsára vitték, majd Sárvárra, onnan öt nap múlva ismeretlen helyre... Hozzáértőjei, barátai sokáig várták vissza, de többé nem jött. Ő is jeltelen maradt, mint azok, akikről 1917-ben verset írt.

A föl-szabadulás után a Magyar Kommunista Párt belvárosi székházában, róla nevezték el a

munkásmozgalom, ekkor idézték régi barátai, emléket s e hasábo-kon, a *Délmagyarország* 1947. szeptember 21. számában akkor írta Dénes Leó elvtárs: „Szóljálva emléket a szíviünkben élő szeretet mellett ez a munkásmozgalom, amely legméltóbb arra, hogy nevét viselje.”

Péter László